

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 67.

Koosolek 26. novembril 1918 Ajutise Valitsuse ruumides
endises Mereväe klubis, Tallinnas, Raekojaplatsil.

Koosolek kell 6 p. l.

Koosolekust võtavad osa 31 maanõunikku: H. Raudsepp, F. V. Mikkelsaar, A. Podrätshik, A. Kurrikoff, Chr. Arro, Ed. Kansmann, J. Parik, J. Lasn, J. Koort, T. Laur, P. Johanson, K. Baars, K. Virma, T. Kuusik, A. Anvelt-Ostra, J. Kurvits, A. Oinas, H. Pöhl, H. Riberg, J. Kärner, J. Reintam, Masik, K. Saral, J. Jaakson, P. Pöld, A. Birk, J. Raamot, Hans Roos, J. Kalm, A. Veiler, N. Köstner.

Koosolekut juhatab abiesimees J. Jaakson.

Protokolli kirjutab mn. H. Raudsepp.

Päevakord:

1. Läbirääkimised Valitsuse aruannete üle.
2. Tervitustelegrammid.
3. Maade kontrolli alla võtmise seadus III lugemisel.
4. Lutheri usu konsistoriumi juhataja ja liikmete valimise küsimus.
5. Läbirääkimised.

1. Läbirääkimised Valitsuse aruannete üle.

Juhataja avab läbirääkimised Valitsuse aruannete üle.

Põllutöö ja toitlusminister J. Raamot täiendab oma aruannet kalaasjanduse üle. Saksa võimude ajal veeti meie kalad maalt välja, meie kalatürg on praegu tühi, püügiiristad on viletsas seisukorras. Kalapüügi riistu tuleb väljamaalt viibimata muretseda. Tuleks Norrast ja Inglismaalt muretseda heeringaid, silku ja soola. On saatkond saadetud Ukrainasse suhkurtooma, niisama õlikooka meie karjapidajatele.

Pikema kõnega Valitsuse aruannete üle esineb mn. K. Ast:

„Meie välispoliitika omas minevikus on teinud mõnegi vea, muu seas Eesti iseseisvusele abi ja toetust otsides imperilastliku Saksamaa käest. Valitsus otsis iseseisvust rohkem enamluse tõukel. Meie jätame kõrvale minister J. Poska motiivid sellest, kas tuleb enamluse, kui Varao lehma peale vaadata, või kas enamlased on geniaalsemad poliitseinikud Europas. Meile oli iseseisvus rahva enesemääramise tarve. Meie Saksa imperialismilt midagi ei oodanud, meie nõudsimel Eesti iseseisvust just Saksa imperialistliku poliitika kiuste, tahtsime meelega selle imperialismiga konflikti

astuda, et kogu Europa näeks, missugustesse oludesse meie Saksamaa poolt oleme surutud, ja lootsime toetust selle surve vastu liitriikidelt. Parempoolsed erakonnad eksisid omas orientatsioonis, eksisid ka nende parteide peale toetav Ajutine Valitsus. Suur eksisamm oli, kui Ajutine Valitsus Maapäeva vanematekogu kontrollist enese lahti ütles, mis ka meie esitaja Valitsusest ärakutsumise põhjuseks sai. See isenimetatud vastutusetu Valitsus sünnitaski tingimised, millele ärahoidmisel liitriikide vastused meie iseseisvuse asjus vast palju sündsamad oleksid saanud, kui need raamatus trükitud tunnustused.

Mis Valitsuse praegusesse tegevusesse puutub, siis ei rahuldanud meid sõjaministri seletused. Maa kaitset ja sõjalist varustust on aetud loiult. Vabatahtliku mobilisatsiooni asemel oleks pidanud välja kuulutama kohe sundusline mobilisatsioon.

Mitte midagi nähtavat ei ole teinud haridusminister. Kõik ministrid on selle kahe nädala jooksul välja annud dekreta ja määrusid, vaikinud on ainult haridusminister.

Toitlusminister on meil optimist. Kuulsime õige palju ilusaid sõnu ja väljavaateteid. Kuid mis meie ei kuulnud, on — kuidas toitlusorganid koha peal töötavad, kuidas areneb vilja rekvisitsioon. Kohalikud organid maal on aga viletsas seisukorras.

Meie noorele Vabariigile on osaks langenud õudne pärandus. Ma mõtlen nimelt vaimlist pärandust. Keskmine kiht — talupoegade kiht — on end halvasti üles pidanud Saksa surve-valitsuse ajal. Maa saadustega aeti nõõrimise poliitikat. Võrumaal müüdi vilja angeldajatele väljavedamiseks 200—230 rubla puud, seal samal kõrval nälgivad maata inimesed. Näotud on ka kevadised sündmused, kus inimesi poliitilistel motiividel Saksa võimude kätte toimetati, nii Saksa politsei-koerte osa etendades. Suur osa inimesi, keda Saksa võimud maale tulles maha lasksid, olid meie oma inimeste poolt kinni püütud ja kätte toimetatud. See on terava ja õudse vahekorra sünnitanud maal. Need teod jäävad häbisambasse. Selle meeolu vähendamiseks peab Valitsus energiliselt radikalsete sotsialsete uuenduste teele astuma.“

Terava arvustuse alla võtab mn. A. Podrätshik haridusministri tegevuse. Midagi ei ole tehtud, midagi ei ole näidatud, mis teha. Miks ei ole kooliõpetajate

kongressi kokku kutsutud, miks viivitatakse ülevõtmistega.

Haridusminister P. Põld: Kooliõpetajate kongressid on näidanud, et nad teovõimetud on. Ülevõtmisi peavad toimetama kohalikud omavalitsuse asutused.

Läbirääkimised Valitsuse aruannete üle on lõppenud.

2. Tervitused.

Sekretäri asetäitja H. Raudsepp loeb ette Valgjärve vallanõukogu tervituse Maapäevale. (*Vaata lisa nr. 1.*)

Läbirääkimiste alla tuleb Maapäeva vastutelegramm Soome valitsuse tervitustelegrammi peale. (*Vaata lisa nr. 2.*)

Mn. J. Kärner on telegrammi saatmise vastu. Selle Soome valitsusele, kes valge terrori maal toime pani, kes 30.000 Soome töölist ära hukkas ja 40—50 tuhat töölist praegu vangikodades hoiab — selle valitsusega ei ole Eesti Maapäeval tegu.

Telegrammi saatmise küsimus pannakse hääletamisele.

Sotsial-demokrat. rühm teatab, et ta hääletamisest osa ei võta.

Hääletamisel antakse telegrammi saatmise poolt 10 häält, vastu 2 häält.

Telegrammi saatmine on jaatavalt otsustatud.

3. Maade kontrolli alla võtmise seadus.

Maade kontrolli alla võtmise seaduseelnõu arutamine jääb välja, sest et redaktsiooni-komisjon oma töödega ei ole lõpule jõudnud.

4. Lutheri usu konsistoriumi juhataja ja liikmete valimise küsimus.

Küsimuse kohta annab seletust mn. A. Birk. Tuleks küsimus põhjusemõttelikult otsustada, kas Maapäev tahab konsistoriumi uuenduseks sammusid astuda. Jaataval korral tuleks Maapäeva poolt valida konsistoriumi juhataja ja kaks kõrvalistujat ilmalikku liiget.

Mn. N. Köstner arwab, seisukord ei ole veel küllalt selgunud, et Maapäev siin põhjalikka muutusi toime võiks panna. Teeb ettepaneku: Ajutist Valitsust volitada tarvilikul korral konsistoriumi oma asemikka nimetada.

Mn. N. Köstneri ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

5. Seaduseelnõu Ajutise Valitsuse võimupiiridest Maapäeva istumisjärkude vahe-aegadel.

Juhataja teatab, et Ajutise Valitsuse poolt eelnõu on sisse tulnud, mida Valitsus palub rutuliseks tunnistada.

Sekretäri asemik loeb selle ettepanend eelnõu „Ajutise Valitsuse võimupiiridest Maapäeva istumisjärkude vahe-aegadel“ (*vaata lisa nr. 3*) ette.

Mn. J. Kärner: Need on laialised volitused, mis Ajutine Valitsus nõuab. Enne peame teadma, kes Valitsus on, alles siis anname volitused.

Hääletamisel lükatakse Valitsuse ettepanek tagasi määrust rutuliseks tunnistada.

Mn. A. Veiler teeb ettepaneku, eelnõu selle järele arutusele võtta, kui uus Valitsus oma deklaratsiooniga Maapäevale on esinenud.

Hääletamisel võetakse mn. A. Veileri ettepanek vastu.

6. Maapäeva sekretär H. Kask'i perekonnale abiraha määramise küsimus.

Mn. A. Birk teeb ettepaneku kadunud Maapäeva sekretär H. Kask'i perekonnale pajukit ehk ühekordset abiraha määrata. (*Vaata lisa nr. 4.*)

Maapäev otsustab küsimust juhatuse kätte anda kindla ettepaneku tegemiseks. Juhatusele antakse voli erakondade esitajaid sellele nõupidamisele kutsuda.

Päevarahade küsimus otsustatakse anda vanemate-nõukogu määrata ja otsustada.

7. Järgmise koosoleku määramine.

Peale selle, kui läbirääkimised järgmise koosoleku päevakorra kohta lõpule on jõudnud, määratakse järgmine koosolek 27. nov. kell 10 hommiku.

Koosolek lõpeb kell ¼8 õhtu.

J. Jaakson (*allkiri*).

A. Veiler (*allkiri*).

Victor Negro (*allkiri*).

H. Raudsepp (*allkiri*).

H. Pöhl (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Ä r a k i r i.

„Valgjärve vallanõukogu Võru kreisis tervitab Eesti Ajutist Valitsust ja Maapäeva, soovib talle edu ja jõudu üheõigulise edenemise alusel rajatud Eesti Vabariigi rajamiseks, tema uuesti kõrge töö järele jätkamiseks, mis saksa keisri ja Balti parunite vägivalla valitsuse läbi katkestatud sai, kellede eelsiht oli meie Eesti rahvalt tema inimlikku õigust ja väärtust ära hävitada. Meie laialine Valgjärve vald saab kui üks mees igapidi Eesti Ajutist Valitsust ja Maapäeva toetama, tema soo-

visid ja käskusid punktipealt täitma ja usub ka, et seda kõik Eestimaa alla kuuluvad vallad saavad tegema. Ühtlasi loodab Valgjärve vald, et Eesti Aj. Val. tugeval käel saab rahu ja korda jalule seadma ja seda pidama, mingisugusel korralagedusel ja vägivalla valitsusel ei lase aset leida, kui ka vägivalla idanemisegi ärahävitab. Peale selle usub ka Valgjärve vald, et E. Aj. Val. tahab ja teed leiab, mille alusel Balti parunite 700 aastast orjastamise sihtisid, soovisid ja mõtteid juurtega väljakiskuda, et nad mitte iialgi tulevikus Eesti rahvast ei rõhuks."

LISA nr. 2.

Soome valitsusele Helsingis.

Soome valitsust kõige südamlikumalt tänades soojade tervituste eest, mis Eesti Maapäeva ja Eesti rahvast sügavasti on liigutanud, loodab Maapäev Eesti iseseisvuse teostamise silmapilgul, et mõlemad vennasrahvad nüüd vabalt oma tulevikku võivad rajada.

Eesti Maapäeva esimehe asetäitja
(Jaakson).

LISA nr. 3.

Ajutise Valitsuse võimupiiridest, Maapäeva istumisjärkude vaheaegadel.

Ajutine Valitsus otsustas 25-mal novembril 1918 Kohtuministri ettepanekul Maapäevale järgmist seaduse eelnõu heakskiitmiseks ettepanna:

I. Maapäeva istumisel 24. novembril 1918 heakskiidetud seadust täiendada järgmiste §§:

§ 1. Maapäevade istumisjärkude vaheaegadel on Ajutine Valitsus Asutava Kogu kokkutulekuni täielikult volitatud riigivõimu ilma mingisuguste kitsendusteta nii sees-, kui välisasjades tarvitama.

§ 2. Ajutine Valitsus on niisugusel ajal õigustatud lepinguid tegema ning kohustusi riigi peale võtma, kui ka kõik-sugu määrusi ja seadusi väljaandma.

§ 3. Kõik istumisjärkude vaheaegadel väljaantud seadused ja määrused panmakse Ajutise Valitsuse poolt Asutavale

Kogule, ehk Maapäevale, kui see enne Asutavat Kogu veel kokku peaks tulema pärast nende kokkutulekut nende juhatuste kaudu 30 päeva kinnitamiseks ette. Ei leia nemad Asutava Kogu ehk Maapäeva poolt mitte kinnitust, siis kaotavad nad oma maksvuse.

§ 4. Kõik seadused ning määrused, mis kinnitamiseks määratud tähtajal ette ei ole pandud, kaotavad tähtaja möödaminekuga ipso-jure oma maksvuse.

§ 5. Kõik istumisjärkude vaheaegadel tehtud lepingud ning Vabariigi peale võetud kohustused antakse Asutavale Kogule ehk Maapäevale 14 päeva jooksul pärast kokkutulekut teada.

II. See seadus hakkab kohe pärast tema vastuvõtmist Maapäeva poolt maksma.

LISA nr. 4.

26. novembril 1918, Tallinnas.

Eesti Maapäevale.

Tänavu veebruarikuul suri lühikese raske haiguse järele Maapäeva sekretär hr. H. Kask. Ta jäi just kohe peale seda haigeks, kui punane kaart tema juures läbiotsimise toime pani ja teda ennast kinni tahtis võtta, missugusest kinnivõtmisest ta ainult juhtumisi peasis, ehk ta küll kodus oli. Nii palju kui teda ravitsevad arstid tema abikaasale seletanud, olla haigust just üleelatud hingeliste põrutuste arvele panna.

Kadunud jäid lesk ja väikesed lapsed järele, kelle varandusline seis, nii palju kui mina tean, kaugeltki mitte rahuldavgi ei ole.

Et hr. Kase juures läbiotsimine just sellepärast toime pandi, et ta Maapäeva sekretär oli (Maapäeva kirjatoimetust tema juures otsiti, osalt leiti ja võeti ära), ja et ta igatahes Maapäeva teenistuses olles suri ja, minu teada, kuskilt mujalt pajukit ei enese ega oma perekonnale veel välja teeninud ei olnud, siis panen mina Maapäevale ette — hr. Kask'i perekonnale kas alaline paiuk ehk ühekordne abiraha määrata sellel suurusel, nagu seda Maapäev ise heaks arvab.

Maapäeva liige A. Birk (allkiri).